

Η Τουρκοανταρσία του 1963-64

του Ανδρέα Παπαβαρνάβα

Τον Δεκέμβριο του 1963 εκδηλώθηκε Τουρκοανταρσία στην Κύπρο. Ανεξάρτητες ένοπλες ομάδες τόσο στον τουρκικό όσο και στον ελληνικό τομέα του νησιού είχαν ήδη οργανωθεί από το 1959. Οι ελληνοκυπριακές ένοπλες ομάδες ήσαν δύο. Μια του Βάσου Λυσσαρίδη και μια του Νίκου Σαμψών. Παρ' όλο που και οι δυο ήσαν ανεξάρτητες, υπηρεσιακά υπάγονταν στις δυνάμεις του Κράτους, στην επίσημη Κυβέρνηση, στον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, μέσω του τότε αρχηγού της Εθνικής Φρουράς στρατηγού Χαραλάμπου Λόττα. Η ομάδα του Βάσου Λυσσαρίδη επρόσκειτο στην Κυβέρνηση, ενώ του Νίκου Σαμψών ήτο εντελώς ανεξάρτητη.

Όταν άρχισε η Τουρκοανταρσία, ο Νίκος Σαμψών πήρε ένα τρακτέρ, στερέωσε γύρω του χοντρές λαμαρίνες και με αυτοδυσία, ηγούμενος ομάδας μαχητών, εισήλθε με επιχείρηση αυτοκτονίας στο καταληφθέν από τους τουρκοκύπριους στασιαστές προάστιο της Ομορφίτας, απελευθερώνοντας τους Έλληνες της περιοχής.

Από την Ομορφίτα μετέφερε τη δράση του στη Μανσούρα και την Τηλλυρία και απέτρεψε τουρκικό σχέδιο συνένωσης των δυλάκων των και διχοτόμησης της Κύπρου.

«Το αμύνεσθαι και παθεῖν κάλλιον ηγησάμενοι ἢ το ενδόντες σώζεσθαι» αναφέρει στον Επτάφυό του ο Περικλής για την πολεμική αρετή των αρχαίων Αθηναίων.

Ηθική υποχρέωσή μας να τιμούμε τους ήρωες και τους μάρτυρες ως και την νεοσύστατη Εθνική Φρουρά, που έσπευσαν εδελοντικώς να υπερασπιστούν την πατρίδα και να διασώσουν τη θρησκεία μας και την τιμή της οικογένειάς τους, δυσιάζοντας και αυτή τη ζωή τους κατά την εκτέλεση του υπερτάτου αυτού χρέους.

Θα φροντίσω, όσο πιο σύντομα μπορώ, να αναφερθώ στις ρίζες και τα αίτια των γεγονότων της περιόδου 1963-64. Οι ανατρεπτικές προετοιμασίες των Τουρκοκυπρίων εκδηλώθηκαν εν ψυχρώ και εσημειώθηκαν μετά την υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου και προ της ανακηρύξεως της Κυπριακής Δημοκρατίας. Από το 1956 η Τουρκία έδωσε σε εφαρμογή τα στρατηγικά της σχέδια και τις πολιτικές της επιδιώξεις επί του Κυπριακού, δηλαδή τη δημιουργία δυο ανεξάρτητων κρατών. Και αυτό το σχέδιο το ακολουθεί με απόλυτη για εκείνη επιτυχία από τον Νοέμβριο του 1956 μέχρι σήμερα.

Στις αρχές Απριλίου 1961 ήρθε στην Κύπρο για διαλέξεις ο Τούρκος καθηγητής Χαλίλ Ινατζικί. Θέμα του ήτο η άλωση της Κύπρου από τους Τούρκους το 1571. Η εφημερίδα «Νατάκ» δημοσίευσε το κείμενο της διάλεξης κάτω από τον εκφραστικό τίτλο «Η ιστορία είναι μια επανάληψη». Όταν είχε τελειώσει η διά-

λεξη, ο ομιλητής δίπλωσε τα χειρόγρατά του και απευθυνόμενος προς το τουρκοκυπριακό ακροατήριο είπε τα εξής: «Προχθές επισκέφθημεν την Αμμόχωστο και είδαμεν τα πελώρια εκείνα κάστρα, τα οποία κατέρριψεν η αποφασιστικότητα και η πίστη των Τούρκων. Σεις οι οποίοι είσθε απόγονοι εκείνων, με την ίδια αποφασιστικότητα και πίστη θα παραμερίσετε κάθε άλλον εμπόδιον». Σαφέστερος ήτο ο αρθογράφος Βεζύρογλου, που σχολιάζοντας την ανωτέρω διάλεξη έγραφε: «Να μη λησμονήσουμε τον βασικό σκοπό: Πρέπει να είμεθα έτοιμοι να εγερθώμεν, όταν ηχήση η σάλπιγξ και όταν έλθη η ώρα της τιμής. Τότε, υπό τους ήχους του θουρίου «κάπνισε η κορυφή του βουνού» θα προχωρήσωμεν όλοι ομού ως ενιαίος στρατός».

Με την συμπλήρωση 390 ετών από την τουρκική κατάκτηση της Κύπρου, ο ορδογράφος της «Χαλκίν Σεσί», εφημερίδας που ανήκε στον αντιπρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Φαζίλ Κουτσούκ, ο Ισκέτ Κοζάκ έγραφε: «Είδε ο Θεός να μας αξιώση να ζήσωμεν και πάλιν αυτὰς τας στιγμάς, διότι εμείς τα εδάφη αυτὰ τα δεωρούμεν πατρίδα μας. Το 1570 εδυσιάσθησαν 80.000 μάρτυρες. Σήμερον, προκειμένου να προστατεύσωμεν τα δικαιώματα μας επί των εδαφών αυτών, είμεθα έτοιμοι να δυσιάσωμεν ακόμη και πολλαπλάσιους των 80.000 μαρτύρων».

Ενιαίος στρατός, γενική εξέγερση κατά των Ελλήνων, κατάκτηση κατά τα πρότυπα του 1571 και δυσία μυριάδων μαρτύρων, αυτοί ήσαν οι όροι που χρησιμοποιούσαν οι Τούρκοι. Και επαναλαμβάνω-αυτό εγένετο σε καιρούς απόλυτα ειρηνικούς.

Υπήρχαν όμως και ανάλογες ποιητικές δημιουργίες, με τις οποίες ετροφοδοτείτο η τουρκοκυπριακή κοινή γνώμη. Στις 23 Απριλίου 1961 η «Χαλκίν Σεσί» δημοσίευσε ολοσέλιδη φωτογραφία του Ατατούρκ και ένα ποίημα στο οποίο περιείχοντο και αυτοί οι στίχοι:

Έχουμε έναν πατέρα που τον λένε Ατατούρκ
η αγάπη του σαν άνοιξη αγκάλιασε το πράσινο νησί
Να, ήρθαν και τα Μεχμετζίκ
μας χαιρετούν και αντικαιρετούμε

Τον Δεκέμβριο του 1963 στο γραφείο του Τουρκοκύπριου Υπουργού Πλουμέρ βρέθηκε λεπτομερές και αποκαλυπτικό σχέδιο, ημερομηνίας 14.9.1963 στο οποίο αναφέροντο και τα εξής:

«Η Τουρκική Κοινότης, διεσπαρμένη εις ολόκληρη την Κύπρο, θα συγκεντρωθή διά της βίας εις μίαν περιοχήν την οποίαν θα υποχρεωθή να υπερασπίση. Η θέση της περιοχής αυτής θα εξαρτηθή από τα στρατηγικά σχέδια τα οποία ετοίμασαν οι εμπειρογνώμονες. Προτού αρχίση η μάχη, η Τουρκική Κοινότης πρέπει να έχει πλούσια αποθέματα τροφίμων και λεπτομερή σχέδια διά την ενδυνάμωσιν των δεσμών της με τη Μητέρα Πατρίδα».

Τα λίγα που ανεφέρθησαν, λίγα από τα πολλά που υπάρχουν, φωτίζουν επαρ-

κώς τα προηγηθέντα των συγκρούσεων και αναιρούν βεβαίως τη νεόκοπη θεωρία ότι για τα τότε γεγονότα ευθύνεται δήθεν ο «εθνικισμός και η γενοκτονική μανία των Ελλήνων. Στο σημείο αυτό επιβάλλεται να ανασκευασθεί μια σοβαρή ιστορική πλάνη. Γράφεται συνήθως-καλή τη πίστει, όπως πιστεύουμε-ότι για τις αμυντικές προετοιμασίες της Κύπρου, κατά την περίοδο 1962-63, η επίσημος Ελλάς είχε πλήρη άγνοια ή, ακόμη, ότι βρισκόταν σε αντίθεση. Η πραγματικότητα είναι διαφορετική». Η ιστορική έρευνα ευτύχησε να ανεύρει έγγραφα των αρχών Δεκεμβρίου 1963, του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας της Ελλάδος και του αρχηγείου ΓΕΕΘΑ, που μαρτυρούν πλήρη γνώση των πραγμάτων και της προοπτικής.

Οι τουρκικές και επιθετικές προετοιμασίες των Τούρκων, επέβαλλαν αμυντική οργάνωση των Ελλήνων. Και αυτή άρχισε πράγματι το 1962 υπό την αιγίδα του ελληνικού μέρους της Κυβέρνησης. Στη δημιουργηθείσα άλλωστε Αμυντική οργάνωση μετείχαν κυρίως υπουργοί εν ενεργεία και ανώτατοι κυβερνητικοί αξιωματούχοι. Αυτά βεβαίως για την επίσημη Οργάνωση», διότι εκτός από αυτή, είχαν δημιουργηθεί και ιδιωτικές (Σαμψών-Λυσσαρίδη), αμυντικοί λόχοι, οι οποίοι από την ώρα που ξέσπασαν οι συγκρούσεις ετέθησαν υπό την ενιαία διοίκηση του μυστικού επιτελείου που είχε δημιουργηθεί.

Η εκπαίδευση των στελεχών αυτού του επιτελείου είχε αρχίσει το 1962 από Έλληνες αξιωματικούς της ΕΛ.ΔΥ.Κ. Τα τάγματα και οι λόχοι είχαν επικεφαλής αξιωματικούς του Κυπριακού Στρατού και πολλούς αγωνιστές της Ε.Ο.Κ.Α.

Μετά τη στοιχειώδη εκπαίδευση του κεντρικού και των επαρχιακών επιτελείων πραγματοποιήθηκαν κοινές ασκήσεις συντονισμού στο Τρόδος, επί υποθετικών καταστάσεων που θα ήτο δυνατόν να ανακύψουν.

Παράλληλα οι μαχητές εξοικειώνονταν με τη λύση και την αρμολόγηση των ποικίλων και πεπαλαιωμένων όπλων, που παρουσίαζαν συχνά επιπλοκές. Ούτε και υπήρχαν ανταλλακτικά που προνοούν οι στρατιωτικοί κανονισμοί. Με αυτοσχεδιασμούς κατεβάλλετο προσπάθεια να λειτουργήσουν τα ελαττωματικά όπλα. Αργότερα, στις αρχές του 1964 κατά τις μάχες της Πάφου χρησιμοποιήθηκαν κάποια επιτοπίου κατασκευής τάνκς, θηριώδεις κατασκευές με βάση τις μπουλτόζες στις οποίες επικολλήθηκαν σιδηρά ελάσματα μεγάλου πάχους, όπου ανοίχθηκαν θυρίδες για να ευκολύνεται η χρήση πυρών.

Ο Δεκέμβριος του 1963 ήταν μήνας εντάσεως λόγω της εκκρεμότητας των προτάσεων για αναθεώρηση του Συντάγματος. Οι Τούρκοι, της Λευκωσίας κυρίως, περιπολούσαν κατά τις νύκτες ένοπλοι, στις παρυφές των συνοικιών τους, και από επιλεγμένες σταθερές θέσεις παρακολουθούσαν τις ελληνικές κινήσεις. Ανάλογη επιφυλακή ετηρείτο και από ελληνικής πλευράς.

Την 21η Δεκεμβρίου 1963 σημειώθηκε, στην κακόφημη συνοικία της Λευκωσίας, παρά την οδό Ερμού, το πρώτο επεισόδιο, μετά το οποίο οι συγκρούσεις γενικεύθηκαν. Αστυνομικοί και εδελοντές εθνοφρουροί δέλησαν να ελέγξουν ομάδα Τουρκοκυπρίων που εκινούντο υπόπτως. Αυτοί αρνήθηκαν, άρchiσαν

ύβρεις, κάλεσαν ενισχύσεις και τελικώς πυροβόλησαν. Κατά την ανταπόδοση των πυροβολισμών, σκοτώθηκαν μια Τουρκάλα ελευθέρων ηθών και ένας Τουρκοκύπριος. Ο εν αμύνη ακροβολήσας ήταν ο διμοιρίτης Αγίου Κασσιανού, Γεώργιος Ζαχαρίου. Επρόκειτο για γενναίο και δραστήριο μαχητή, Επί δύο συνεχείς ημέρες, μετά το πρώτο επεισόδιο, εμάχετο άπνους και ακούραστος επικεφαλής των ανδρών του για να προφυλάξουν τον Άγιο Κασσιανό από τις επιθέσεις των Τούρκων. Εκεί και εφονεύθη. Ακριβώς στην έπαλξη του πικρού καθήκοντός του.

Εκείνα τα Χριστούγεννα υπήρξαν δραματικά και θα παραμείνουν αλησμόνητα. Βάφτηκαν στο αίμα. Σηματοδεύτηκαν από πολύ πένθος. Οι πιο σφοδρές συγκρούσεις έγιναν στη Λευκωσία, όπου οι Τούρκοι επχείρησαν να καταλάβουν τα βόρεια προάστεια, Ομορφίτα, Καϊμακλί, Τράχωνα, Νεάπολη και Βόρειο Πόλο, όπως και ελληνικές συνοικίες στην εντός των τειχών Λευκωσία.

Κάποια στιγμή στην αίθουσα επιχειρήσεων παρουσιάστηκε ο λοχαγός Τάσος Μάρκου, που εκείνες τις ώρες, στο πανδαιμόνιο των πυροβολισμών, πολεμούσε πίσω και πέρα από το Λήδρα Πάλας. Χαιρέτησε στρατιωτικώς, έκαμε ολιγόλεπτη αναφορά και ζήτησε εντολές, τι θα κάμει τον Ντεκντάς, τον οποίον υπολόγιζε να συλλάβει σε λίγες ώρες. Πήρε τις αιτηθείσες εντολές, χαιρέτησε ευδυτηνής και έφυγε. Το 1974 χάθηκε ο γενναίος αυτός αξιωματικός στην περιοχή Μιας Μηλιάς-Κυδραίας.

Στο Επιτελείο έφθαναν και οι απόηχοι των ζυμώσεων που γίνονταν νυχθημερόν στο πλαϊνό Προεδρικό Μέγαρο, όπου ανεβοκατέβαιναν οι διπλωμάτες, ασκώντας φιλικές ή βάνουσες πιέσεις για κατάπαυση του πυρός.

Με κάποιες άτυπες συμφωνίες κατέπαυαν πρόσκαιρα οι συγκρούσεις. Παρενεβλήθησαν αρχικώς αγγλικές στρατιωτικές δυνάμεις και ύστερα η Ειρηνευτική Δύναμη του Ο.Η.Ε. Δυστυχώς όμως δημιουργήθηκαν τουρκοκυπριακοί δύλακες, απ' όπου συνεχιζόταν η ανταρσία κατά του νόμιμου κράτους, ως και επιθέσεις εναντίον μαχητών και αμάχων αδιακρίτως. Μόνιμη ειρήνη δεν υπήρξε.

Από ελληνικής πλευράς εθελοντές πολίτες αντιμετώπιζαν τους Τούρκους μέχρι το τέλος του 1964, οπότε δημιουργήθηκε η κανονική Εθνική Φρουρά. Μέχρι τότε όμως υπήρξαν μεγάλης κλίμακας συγκρούσεις όπως εκείνες της Λεμεσού, Αμμοχώστου, Πάφου, Πενταδακτύλου και Τηλλυρίας.

Τον Φεβρουάριο του 1964 στη Λεμεσό διατάχθηκε η κατάληψη τεσσάρων σημαντικών σημείων, από τους εθελοντές-αγωνιστές, όπου εκεί δρούσαν τουρκοκυπριακές δυνάμεις:

Α) Το κάστρο Λεμεσού όπου εκεί τραυματίστηκε θανάσιμα ο αστυνομικός Συμλλίδης Φίλιππος.

Β) Η κατάληψη της στέγης της Οινόβιομηχανίας ΚΕΟ.

Γ) Η κατάληψη του Υγειονομείου. Κατά την ανταλλαγή πυρών με τους Τούρκους τραυματίστηκε ο δάσκαλος Σωφρόνης.

Δ) Η κατάληψη της πρώην κλινικής Ρουστέμ. Το πρωϊ του Σαββάτου, 7 Μαρτίου 1964, στην Πάφο συνέβησαν δραματικά γεγονότα. Οι Τουρκοκύπριοι της πόλεως, που είχαν, ειδικώς εκεί, ισχυρή πληθυσμιακή παρουσία, επετέθησαν εντελώς απροκλήτως, με πυρά, εναντίον εκατοντάδων Ελλήνων, που ανύποπτοι βρίσκονταν στην Κεντρική Αγορά. Οι πυροβολισμοί ερρίπτοντο από προετοιμασμένες οχυρές θέσεις. Το αποτέλεσμα αυτής της άνανδρης επίθεσης ήταν να πέσουν 7 Έλληνες νεκροί και να τραυματιστούν 34, ενώ 350 συνελήφθησαν όμηροι.

Το μεσημέρι της Κυριακής, 8 Μαρτίου, διετάχθησαν 300 περίπου άνδρες τάγματος της Λευκωσίας να συγκεντρωθούν «εν τάχει» στον περίβολο της Παιδαγωγικής Ακαδημίας για την ανάληψη επιχειρήσεως «κάπου εν Κύπρω». Γνώριζαν, όμως, ή διαισθάνονταν για πού προοριζόταν. Φόρτωσαν όπλα και πυρομαχικά σε φορτηγά και ιδιωτικά αυτοκίνητα και ξεκίνησαν το απόγευμα της ίδιας ημέρας για την πενθούσα και θρηνωδούσα Πάφο.

Μετείχαν εδελοντές εθνοφρουροί ποικίλης προελεύσεως, από τη Λευκωσία και τα γειτονικά χωριά. Μετείχε και τμήμα σπουδαστών της Παιδαγωγικής Ακαδημίας, εν είδει Ιερού Λόχου. Μετείχε και ο Τουρκοκύπριος Σαλήχ, από την Αγλαντζιά, που είχε βαπτιστεί Ανδρέας, για να νυμφευτεί τη γυναίκα που είχε αγαπήσει. Διοικητής της μεγαλύτερης τότε επιχειρήσεως εναντίον των Τούρκων ήταν ο ταγματάρχης Χρίστος Φώτης, από την Άσσια, ψυχωμένος και πάντοτε προκινδυνεύων. Έπινε δέκα περίπου χρόνια αργότερα, τον Ιούλιο του 1974, στα Καζιβερά. Στις 6.00 π.μ. εκείνο το παγερό πρωινό, άρχισε η επιχείρηση. Οι οδομαχίες ήσαν σφοδρές σ' ένα άγνωστο, για τους Λευκωσιάτες τουλάχιστον, πεδίο. Η προέλαση των δικών μας ήταν ραγδαία και αποτελεσματική αλλά μοιραίως και αιματηρή. Τελικώς οι δρασείς Τούρκοι συνετρίβησαν, η Κεντρική Αγορά ανακατελήφθη, το τέμενος ανετινάχθη, το μεγαλύτερο μέρος της τουρκικής συνοικίας ετέθη υπό έλεγχο. Έκτοτε οι εκεί Τούρκοι έπαψαν να αποτελούν υπολογίσιμο παράγοντα. Από τις τάξεις των στασιαστών εφονεύθησαν 35 και δεκάδες ετραυματίστηκαν. Από τους ημετέρους εφονεύθησαν τρεις εθνοφρουροί και ετραυματίστηκαν 13. Μεταξύ των πεσόντων ήταν και ο σπουδαστής της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Ανδρέας Γερούδης από τη Γαλάτα. Είχε φονευθεί και ο 24χρονος Κώστας Αθηνόδωρου, που το νεκρό σώμα του είχε απομείνει ύπτιο σ' ένα βαλλόμενο τρίστρατο και εκεί δεν τον έβλεπαν μόνον οι συναγωνιστές του, αλλά και ο πατέρας του, που μετείχε επίσης των επιχειρήσεων ως εδελοντής εθνοφρουρός.

Στις 5 το πρωϊ της 13ης Μαρτίου, δηλαδή τέσσερις μέρες μετά την επιχείρηση, υπάλληλος της τουρκικής πρεσβείας της Λευκωσίας, παρέδωσε σε σκοπό της πύλης του Προεδρικού Μεγάρου τελεσίγραφο της Άγκυρας. Αφού η Τουρκία διέστρεψε τα γεγονότα, έδετε αυστηρούς όρους, που έπρεπε-όπως αναφέρετο να «τηρούνται αμέσως και άνευ εξαιρέσεως». Το τελεσίγραφο κατέληγε με τα εξής: «Εν εναντία περιπτώσει, η κυβέρνηση της Τουρκικής Δημοκρατίας διακηρύττει ότι θα χρησιμοποιήσει το δικαίωμα να αναλάβει μονομερή δράση».

Ανάλογη ανακοίνωση επεδόθη από την Τουρκία στην Ελληνική Κυβέρνηση στις 7.4.1964 τονίζοντας ότι η Τουρκία «θα αναλάβει όλα τα αναγκαία μέτρα διά να αντιμετωπίσει οιαδήποτε επίθεση και δράση».

Με την προειδοποίηση της η Τουρκία απέβλεπε να καλύψει τις τότε αρχόμενες προωθήσεις των Τούρκων δεξιά και αριστερά του φρουρίου του Αγίου Ιλαρίωνος. Δεξιά ήταν η Άσπρη Μούττη και η Αλωνάγρα και αριστερά οι κορυφές «Ανώνυμον 1» και «Ανώνυμον 2» και επίσης ο Προφήτης Ηλίας. Οι τουρκικές δυνάμεις που κατέλαβαν θέσεις στους δύο αυχένες απειλούσαν τα ελληνικά χωριά και παρείχαν ισχυρή προέκταση στο προγεφύρωμα της Λευκωσίας. Υπό αυτές τις εξελίξεις εκρίθη αναγκαία επιχείρηση ανακαταλήψεως του Πενταδακτύλου. Ανατολικά του Αγίου Ιλαρίωνος ανελήφθη καταδρομική επιχείρηση στις 23.4.1964 και η εκκαθάριση είχε απόλυτη επιτυχία. Προς τη δυτική πλευρά η επιχείρηση των εθνοφρουρών επραγματοποιήθη μετά από δύο μέρες. Και αυτή η επιχείρηση, παρά το ότι ήταν δυσχερέστερη και είχε να καλύψει ευρύτερη έκταση, εστέφθη με επιτυχία. Και αυτό έγινε λίγο προτού οι Τούρκοι να καταλάβουν τον ορεινό αυχένα μέχρι τον Λάρνακα της Λαπήδου. Ανέπνευσαν τότε οι ελληνικές περιοχές βορείως του βουνού, από το Κάρμι μέχρι τη Βασίλεια. Εξάλλου, νοτίως του Πενταδακτύλου μπορούσαν πλέον να ελέγχονται οι κινήσεις των Τούρκων στα χωριά, Μπογάς, Κρινί, Πιλέρι και Φώττα. Από τους δικούς μας εφονεύθη ένας εθνοφρουρός από την Κερύνεια ονόματι Γαλακτίου, ενώ οι Τούρκοι είχαν 15 περίπου νεκρούς, αριθμό τραυματιών και τέσσερις αιχμαλώτους.

Την όλη επιχείρηση σχεδίασε ο ταγματάρχης Δημήτριος Πούλιος, ο οποίος και ηγήθη της νυκτερινής καταδρομής, η οποία σταμάτησε κάτω σχεδόν από το φρούριο, λόγω πειστικών παρεμβάσεων του παρασκηνίου. Οι Τούρκοι και μάλιστα άνδρες της ΤΟΥΡΔΥΚ, δεν έπαψαν να παρενοχλούν τους ημετέρους τόσο με πυρά όσο και με προσπάθειες νυκτερινών διεισδύσεων. Ο Πούλιος εφονεύθη μετά από 15 μέρες μαζί με τους Καποτά και Παντελίδη στην Παλιά Αμμόχωστο. Το άγγελμα του θανάτου του έφθασε στους άνδρες του που παρέμεναν εδραιωμένοι στον Πενταδάκτυλο. Βαρύ πένθος κάλυψε την περιοχή.

Τον Αύγουστο 1964 πραγματοποιήθηκαν οι επιχειρήσεις της Τηλλυρίας, οι μεγαλύτερες και αιματηρότερες εκατέρωθεν. Ήσαν ουσιαστικώς οι τελευταίες στις οποίες μετείχαν εθελοντές εθνοφρουροί μαζί με τους πρώτους κανονικώς εκπαιδευμένους εθνοφρουρούς.

Οι Τούρκοι προόριζαν την περιοχή των Κοκκίνων προγεφύρωμα αποβάσεως. Οργάνωσαν με φυλάκια και πολυβολεία τους υπερκείμενους ορεινούς όγκους, μετέφεραν σημαντικό αριθμό ενόπλων μεταξύ των οποίων και τουρκοκύπριους φοιτητές που είχαν εκπαιδευθεί στην Τουρκία. Τελικώς απεβιβάσθη εκεί, υπό μυστικότητα, και ο Ραούφ Ντεκτάς. Όλες αυτές οι προετοιμασίες εντάθηκαν το καλοκαίρι του 1964. Για τους στρατιωτικούς ήταν πολύ φανερό τι ετοιμαζόταν. Υπό επιχείρηση της Εθνικής Φρουράς για την ανακατάληψη της περιοχής και την εκκαθάρισή της. Η κόλαση αλλά και το έπος! Αρχισε στις 3.15 της 7ης Αυγούστου, ώρα ενάρξεως των πυρών προελάσεως και της Εθνικής Φρουράς.

Αύγουστος, υψηλές θερμοκρασίες, πυρκαγιές, πυρά και εκρήξεις, βόμβες να-πάλμ από τα επελθόντα τουρκικά μαχητικά, να η κόλαση! Λωρόβουνο, Ακόνι, Σελλάδιν τ' Άππη. Πέζεμαν των Νυμφών... Τόποι αγαπημένοι, που τους τύλιξε η φωτιά, ο καπνός και ο θάνατος. Στο Λωρόβουνο, έπεσαν ηρωικώς ο υπολοχαγός Νικόλαος Παπαγεωργίου, προπορευόμενος των στρατιωτών του. Σχεδόν ταυτοχρόνως έπεσαν ο ασυρματιστής και ο πολυβολητής του. Το αίμα τους έσμιξε σε μια συγκλονιστικού συμβολισμού ιερή σπονδή... Και ύστερα οι δεκάδες θάνατοι μαχητών και αμάχων, κυρίως από τη φωτιά των βομβών «ναπάλμ». Δεν είχε, ίσως, άδικο ο ποιητικός λόγος που-λογοτεχνική αδεία-αξιοποίησε την «Σταχομαζώχτρα» και «Ζητιάνα» Τηλλυρία και την είπε «Αγία Τηλλυρία». Ας μεταφέρουμε λίγους από τους στίχους του:

*Άπλωσαν οι μάνες του Πολεμιού
 Άπλωσαν τις μαύρες μαντήλες τους
 μαύρους άναστρους ουρανούς
 και κέντησαν επάνω με δάκρυα
 το «μαύρη κατάρα κι ανάθεμα».
 Δεν έχουν πια ούτε φωνές και ούτε κλάμα,
 μόνο κοιτούν τον ουρανό,
 μόνο τα χέρια νευρικά απλώνουνε,
 σαν νάθελαν να αρπαχτούν,
 να γαντζωθούν από το μέγα χάος.
 Στέκονται-ανασηκωμένες λιόντισσες
 που σκότωσαν τον σκύμνο τους-
 στέκονται και ταννούνται προς τ' απάνω
 και τα μακριά μαλλιά τους, λυτά στον άνεμο
 να τ' αναδευεί η Αυγουσιάτικη πνοή
 -φλόγες οργισμένες στην κάμα του δέρους.*

Να τι έγραφε μια σελίδα πολεμικού ημερολογίου:

«Ενωνόμαστε με τα Λ.Ο.Κ. βλέπω τον Χρήστο και τ' άλλα παιδιά. Ο Κώστας στραμπουλάει το πόδι του. Καταλαμβάνουμε την Αλέφκα κι ένα σπίτι γεμάτο πυρομαχικά.

Οι Λοκατζήδες προελαύνουν. Οπότε ξαφνικά φαίνονται στον ορίζοντα τα σμήνη των τουρκικών βομβαρδιστικών αεροπλάνων. Επί μιάμιση ώρα μάς βομβαρδίζουν. Ευτυχώς όλα πάνε πολύ καλά. Ρίξαμε ένα αεριωθούμενο. Σε λίγο μας πληροφορούν ότι δικοί μας καταρρίψανε άλλο ένα στον Πύργο.

9 Αυγούστου. Κοιμηθήκαμε για δύο ώρες το βράδυ. Ευτυχώς υπήρχαν τα λάφυρα και περάσαμε με τούρκικο στρατιωτικό ρουκισμό, γιατί το κρύο ήταν και πάλι τσουχτερό.

Οι οβίδες σκάνε γύρω-γύρω, τα μυδράλλια και πολυβόλα ξερνούν ατσάλι, φωτιά, θάνατο. Σαν να βρεθήκαμε έτσι απότομα στο κέντρο της κόλασης. Γύρω μαίνεται η πυρκαγιά. Ο αέρας φυσά μανιασμένος και η φωτιά έρχεται πάνω

μας, να καλύψει και να καταστρέψει τα πάντα. Η φωτιά γέρνει προς τα Τούρκικα. Και τότε όλα τα φανταράκια μας μαζί με τους δύο λιονταρόκαρδους αξιωματικούς μας, χύνονται σαν χείμαρρος. Εμπρός λεβέντες, “ΑΕΡΑ”. Η ιαχή καλύπτει τα φαράγγια και τις βουνοκορφές. Και ο αντίλαλος φτάνει μέχρι τα χαλάσματα των βομβαρδισμένων χωριών. Οι καημένοι χωρικοί της Τηλλυρίας ασφονάζουν μαζί μας: Ζήτω η ελευθερία! Γι’ αυτήν αγωνιζόμαστε και γι’ αυτήν ασπεδάνουμε.

Η επίθεση παίρνει όψη γιορταστική. Χωρίς χειροβομβίδες, χωρίς ΠΑΟ και μπαζούκας, παρά μονάχα με αυτόματα “στεν”, τυφέκια και οπλοπολυβόλα “μπρεν”. Μ’ αυτά τα όπλα πέσανε στα χέρια μας πέντε κατά συνέχεια βουνοκορφές. Και καταλάβαμε το δρυλικό Λωρόβουνο. Το κάστρο της ανταρσίας. Τη φωλιά της τουρκικής εγκληματικότητας. Ας υψώσουμε, λοιπόν, τη γαλανόλευκη. Η γύρω περιοχή καίγεται. Τα πάντα λειώνουν μπρος στη manía της φωτιάς. Τα πεύκα μοιάζουν με καιόμενες λαμπάδες».

Αγαπητοί,

Το απόσπασμα αυτό είναι από το πολεμικό ημερολόγιο του εικοσάχρονου εθνοφρουρού-ομαδάρχη, Σάββα Μιχαηλίδη από τον Άγιο Παύλο Λευκωσίας, που προπορευόμενος των συνομηθικών στρατιωτών του και ενθαρρύνοντάς τους να επιταχύνουν την επίδυσή τους, σκοτώθηκε από νάρκη στις 11 Αυγούστου 1964, δηλαδή δυο μόλις μέρες μετά την καταγραφή στο ημερολόγιο του-ένα αιματοβαμμένο ουσιαστικώς ημερολόγιο-των ανωτέρω λόγων.

Δυστυχώς, μετά την εισβολή δείξαμε ολιγωρία. Δεν αντιδράσαμε όπως έπρεπε και αφήσαμε την Τουρκία ανενόχλητη να εφαρμόζει τους στόχους της. Περιοριστήκαμε στην εξασφάλιση ψηφισμάτων από τον Ο.Η.Ε., τα οποία όμως έμειναν χωρίς αντίκρισμα μέχρι σήμερα, γιατί καμιά πίεση δεν εξασκήθηκε προς την Τουρκία για εφαρμογή τους.

Πιστεύουμε ότι εκείνο που τώρα προέχει είναι να επικεντρωθούμε στο εθνικό μας θέμα. Ενωμένοι και αδιάσπαστοι, παραμερίζοντας προσωπικά και άλλα συμφέροντα, και με μοναδικό στόχο τη σωτηρία της Πατρίδας μας, να εργαστούμε ώστε να ανατρέψουμε τα εις βάρος μας δημιουργηθέντα δεδομένα και να ανακόψουμε τα σχέδια της Τουρκίας. Με βάση τα νέα δεδομένα στο Κυπριακό με τις γεωπολιτικές εξελίξεις και τις διαφοροποιήσεις στο πολιτικό σκηνικό, με τη διεθνοποίηση του προβλήματός μας και τη σύμπτωση συμφερόντων με άλλα κράτη, ήρθε η ώρα να πεισθεί η Τουρκία ώστε να εφαρμόσει τους διεθνείς κανόνες, τις αρχές και τα ψηφίσματα του Ο.Η.Ε. Να σεβαστεί και να εκπληρώσει το Ευρωπαϊκό κεκτημένο, και να εφαρμόσει όλα όσα η Ε.Ε. της έχει εγγράφως υποδείξει για να προχωρήσει στην ένταξή της.

Αυτά ακριβώς πρέπει η δική μας πλευρά, έντονα και επίμονα, να απαιτεί από την Τουρκία και να ζητά από τη Διεθνή Κοινότητα να ενασκήσει την πρόπουσα πίεση στους Τούρκους, ώστε να εφαρμόσουν τους κανόνες που καθορίζονται διεθνώς και να παύσουν να παραβιάζουν την ηθική τάξη.

Με ποιο δικαίωμα η Τουρκία, για 42 χρόνια κρατά με τη δύναμη των όπλων το 37% του εδάφους μας; Με ποιο δικαίωμα κρατά τα σπίτια και τις περιουσίες μας;

Με ποιο δικαίωμα και με ποιο επχείρημα κρατά την πόλη της Αμμοχώστου για 42 χρόνια, πόλη-φάντασμα και δεν την αφήνει στους κατοίκους της, πράγμα που ο Ο.Η.Ε. με το ψήφισμα 550 έχει ζητήσει πριν από αρκετά χρόνια;

Δυστυχώς δεν είμαστε διεκδικητικοί, έχουμε εμπλακεί σ' έναν ατέρμονα διάλογο, συνομιλίες επί συνομιλιών και το μόνο που κατόρθωσε η δική μας πλευρά μέχρι σήμερα είναι συνεχώς να παραχωρεί στην τουρκοκυπριακή κοινότητα πρόνομια που συγκρούονται και παραβιάζουν τα ανθρωπina δικαιώματα και το Ευρωπαϊκό κεκτημένο και εξισώνουν το 18% με το 80%.

Σαράντα δύο χρόνια σε τι υποχώρησε η Τουρκία; Ποιο ψήφισμα έχει εφαρμόσει; Σαράντα δύο χρόνια δημιουργεί τετελεσμένα. Σήμερα αποκάλυπτα φέρνει στην επιφάνεια τους στόχους της που είναι η διάλυση της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Η επιβίωση του Ελληνισμού δεν ήταν ποτέ, και δεν είναι και σήμερα, έννοια αντίθετη με τη συνύπαρξη και την αρμονική συμβίωση και τη συνεργασία με τους Τουρκοκύπριους. Ούτε οι εμπνευστές του Αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. είχαν ποτέ ως στόχο να έρθουν σε ρήξη με την τουρκοκυπριακή κοινότητα.

Ήταν η επεκτατική αναθεωρητική πολιτική της Τουρκίας, και βεβαίως, τα γεωπολιτικά συμφέροντα τρίτων που οδήγησαν στη συνέχεια στις διακοινοτικές συγκρούσεις.

Γι' αυτό και 42 χρόνια σήμερα μετά την τουρκική εισβολή και τη συνέχιση της εδραίωσης των κατοικιών τετελεσμένων, η αποκατάσταση της ενότητας, της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας, αποτελεί κρίσιμη προϋπόθεση για τη μελλοντική επιβίωση του Ελληνισμού. Η απεξάρτηση των Τουρκοκυπρίων από τον στρατηγικό εναγκαλισμό της Άγκυρας αποτελεί προϋπόθεση για τη διατήρηση της δικής τους ταυτότητας αλλά και τη μελλοντική επιβίωση του Ελληνισμού της Κύπρου.

Η δημογραφική αλλοίωση του νησιού, μέσα από την παράνομη συνέχιση του εποικισμού, αποτελεί καταλύτη για πολιτικές εξελίξεις, οδηγεί στον ορατό πλέον κίνδυνο να καταστεί ο Ελληνισμός μειοψηφία μετά από 3.000 χρόνια κυρίαρχης παρουσίας στο νησί. Κι' αυτή είναι η κύρια στρατηγική απειλή για τον Ελληνισμό της Κύπρου σήμερα. Είναι γι' αυτό που δεν μπορεί και δεν πρέπει ουδόλως να συμβιβάζομαστε με τη βολική συνήθεια μιας αργόσυρτης διχοτόμησης.

Είναι η ώρα να αναλογιστούμε τις ιστορικές μας ευθύνες, Να συνειδητοποιήσουμε πως βρισκόμαστε σε ένα εξαιρετικά κρίσιμο σταυροδρόμι της ιστορίας μας όπου καλούμαστε να διαφυλάξουμε τον φυσικό μας χώρο αλλά και την ίδια την εθνική μας ύπαρξη στις δεκαετίες που έρχονται.

Η σημερινή ειδικά διαμορφωθείσα τον τελευταίο καιρό κατάσταση, με τις κλιμακούμενες τουρκικές προκλήσεις αποτελεί αντανάκλαση της κρισιμότητας της συγκυρίας αυτής που διερχόμαστε.

Απαιτεί σωφροσύνη, αποφασιστικότητα, αλλά και ομοψυχία, προκειμένου να υπερβούμε τις τρέχουσες δυσκολίες και τα εμπόδια που έχουμε μπροστά έχοντας πάντα στο μυαλό τον απώτερο στόχο της λύσης και της απαλλαγής από την κατοχή.

Και στην εκτέλεση αυτού μας του χρέους, στους χαλεπούς καιρούς που περνά για μια ακόμη φορά η πατρίδα μας, ας έχουμε φάρο και οδηγό τον βαρύ και πάντα αληθινό λόγο του Κάλβου:

*«Όσοι το κάλκεον χέρι
βαρύ του φόβου αισθάνονται,
ζυγόν δουλείας ας έχωσι,
Θέλει αρετήν και τόλμην
η ελευθερία».*

Προς Θεού! Οι Χύτροι, Γενική των Χύτρων κι όχι των Χυτρών!

του Δρα Πέτρου Στυλιανού

Διαβάζουμε επανειλημμένα, εδώ και αρκετούς τώρα μήνες, διαφημίσεις (από μέρους, σοβαρών μάλιστα, εταιρειών), στις οποίες αναγράφεται η (λανθασμένη, βεβαίως) κοινοποίηση των γραφείων τους, που βρίσκονται, όπως επί λέξει αναγράφεται, στην οδό **Χυτρών!**

Θερμά θα παρακαλούσαμε όπως η αναγραφή της οδού αποδίδεται μελλοντικά με την προσήκουσαν ορδή γραφή της: **οδός Χύτρων**, μιας οδού που φέρει το όνομα του περίπυστου αρχαίου βασιλείου των Χύτρων, διάδοχος του οποίου υπήρξε η κατεχόμενη από τη βάρβαρη τουρκική εισβολή του 1974 (με δεκάδες κατοίκους της σφαγιασθέντες), πανόμορφη κωμόπολη της Κυθρέας.

Σε κατακλείδα να σημειώσουμε πως του βασιλείου των Χύτρων προϋπήρξε προϊστορικός οικισμός / πόλη, αναγόμενη μάλιστα, στην παλαιολιθική εποχή όπως επισημάνθηκε σε ευρήματα που ο γράφων, προ της εισβολής, επισήμανε.